

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA QO‘SHILISHI HAMDA HUQUQIY JARAYONLARINI QIYOSLI TAHLILI

Odinayev Nuriddin Ramozon o‘g‘li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti magistranti

ANNOTATSIYA

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 24-dekabrdagi "Jahon savdo tashkiloti bilan ishlash bo‘yicha Idoralararo komissiya tarkibini tasdiqlash to‘g‘risida"gi qaroriga asosan mamlakatimizning Jahon savdo tashkilotiga (JST) a‘zo bo‘lishi bo‘yicha ko‘p profilli ishlar olib borilmoqda. Hozirgi vaqtda JST 164 ta mamlakatni va jahon savdosi umumiy hajmining 98%ini birlashtirib, davlatlar o‘rtasidagi global savdo qoidalarini tartibiga soluvchi asosiy xalqaro organ hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev 2020-yil 4-fevral kuni qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlash va oziq-ovqat tovarlari sifatini oshirish masalalariga bag‘ishlangan yig‘ilish o‘tkazdi. Shu yig‘ilish jarayonida ham JST standartlariga eksport tovarlarimizning javob bermasligi hamda import tovarlarning kirib kelish payti ularni tekshiruvdan o‘tkazish qiyinchilik tug‘dirayotgani haqida gapirildi. Maqola O‘zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a‘zo bo‘lishining huquqiy jihatlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Qiyosiy jihatdan boshqa davlatlarning JSTga a‘zo bo‘lish tajribasi, shuningdek, milliy manfaatlarni hisobga olgan holda O‘zbekiston Respublikasining bosqichma-bosqich a‘zo bo‘lishini ta‘minlash bo‘yicha JST me‘yoriy-huquqiy bazasining imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning olingan fundamental natijalari O‘zbekiston Respublikasida tashqi iqtisodiy faoliyatni liberallashtirish, eksport salohiyatini kengaytirish va bojxona boshqaruvini yanada takomillashtirish siyosatini hisobga olgan holda amaliy qiziqish uyg‘otadi.

Kalit so‘zlar: Jahon savdo tashkiloti (JST), xalqaro savdo, bojxona va tariflarni tartibga solish, bojxona to‘lovlari, tashqi iqtisodiy faoliyat.

COMPARATIVE ANALYSIS OF LEGAL PROCESSES OF JOINING THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN TO THE WORLD TRADE ORGANIZATION

ANNOTATION

According to the decision of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated December 24, 2018 "On approving the composition of the Interagency Commission on Working with the World Trade Organization" regarding

our country's membership in the World Trade Organization (WTO) multi-profile work is underway. At present, the WTO is the main international body that organizes the rules of global trade between countries, uniting 164 countries and 98% of the total volume of world trade. On February 4, 2020, the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev held a meeting on the issues of deep processing of agricultural products and improving the quality of food products. During this meeting, it was also mentioned that our export goods do not meet WTO standards and that it is difficult to inspect imported goods when they arrive. The article is devoted to the study of the legal aspects of the membership of the Republic of Uzbekistan in the World Trade Organization. Comparatively, the WTO membership experience of other countries is analyzed, as well as the opportunities of the WTO regulatory framework to ensure gradual membership of the Republic of Uzbekistan, taking into account national interests. The fundamental results of the study are of practical interest, taking into account the policy of liberalization of foreign economic activity, expansion of export potential and further improvement of customs administration in the Republic of Uzbekistan.

Keywords: World Trade Organization (WTO), international trade, customs and tariff regulation, customs duties, foreign economic activity

KIRISH

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida iqtisodiy islohotlarning amalga oshirilishi, jahon iqtisodiyotining kengayib borayotgan globallashuvi va xo'jalik hayotining baynalmilallashuvining kuchayishi sharoitida uning milliy iqtisodiyotini rivojlantirish, eng avvalo, xalqaro mehnat taqsimotida samarali ishtirok etish bilan belgilanadi, shu jumladan sanoat kooperatsiyasi. Shuni alohida ta'kidlash joizki, bozor munosabatlarining shakllanishi va rivojlanishi tashqi iqtisodiy aloqalarni kengaytirishni, respublikamizning jahon xo'jaligi tizimiga yanada kengroq integratsiyalashuvini taqozo etadi.

Mavjud tashqi savdo aloqalari amaliyoti shuni ko'rsatadiki, belgilangan maqsadlarga erishish ichki bozorning barcha segmentlarini qayta qurish, jahon hamjamiyatida ularni rivojlangan huquqiy, ma'muriy va iqtisodiy tartibga solishning tsivilizatsiyalashgan bozor faoliyati standartlariga muvofiqlashtirishga asoslanadi.

Shu munosabat bilan, iqtisodiy islohotlarning dastlabki bosqichi bilan bir vaqtda, 1995-yilda O'zbekiston Respublikasining eng vakillik va nufuzli xalqaro iqtisodiy tashkilotlardan biri — Tariflar va savdo bo'yicha Bosh kelishuvga (GATT) qo'shilishiga tayyorgarlik ko'rish choralari ko'rildi, uning asosida 1995-yilda Jahon savdo tashkiloti (JST) ga aylandi.[1]

JST me'yoriy-huquqiy bazasi ma'lumotlariga asoslanib, shuni ta'kidlash kerakki, JST doirasida savdo bilan bog'liq investitsiya choralari o'ldirilgan alohida hujjat – 1994-yil 15-yanvarda Marokashda tuzilgan Savdo bilan bog'liq investitsiya choralari to'g'risidagi bitim (TRIMS) mavjud. Ushbu shartnoma faqat tovarlar savdosiga taalluqlidir va xorijiy investorlarga nisbatan qo'llaniladigan va milliy rejimni ta'minlash majburiyati bilan mos kelmaydigan choralarni bekor qilishni va miqdoriy cheklovlarni bekor qilishni talab qiladi, xususan:

□ korxonadan mahalliy yoki har qanday mahalliy manbadan tovarlarni xarid qilish yoki undan foydalanishga qaratilgan chora-tadbirlar;

□ korxonadan import qilinadigan tovarlarni sotib olish yoki undan foydalanish u tomonidan eksport qilinadigan mahalliy tovarlar hajmi yoki qiymati bilan bog'liq bo'lgan miqdor bilan cheklanishini talab qiluvchi chora-tadbirlar;

□ korxonadan mahalliy ishlab chiqarishda foydalaniladigan yoki u bilan bog'liq bo'lgan tovarlarni o'zi eksport qiladigan mahalliy tovarlar hajmi yoki qiymatiga to'liq yoki miqdorda olib kirishni cheklovchi choralar;

□ korxonaga tegishli xorijiy valyuta tushumlari hajmi bo'yicha korxonaning chet el valyutasiga kirishini cheklash yo'li bilan uning mahalliy ishlab chiqarishida foydalaniladigan yoki u bilan bog'liq bo'lgan tovarlar importini cheklovchi chora-tadbirlar;

□ muayyan tovarlar shaklida, ularning hajmi yoki qiymati yoki mahalliy ishlab chiqarish hajmi yoki qiymatining ulushi shaklida ifodalangan eksport uchun tovarlarni korxonadan eksport qilish yoki sotishni cheklovchi choralar. [4]

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasining JSTga a'zo bo'lishining o'rganilayotgan muammolarida markaziy masalalar milliy bojxona qonunchiligining JST qonunchiligining ayrim bojxona va huquqiy institutlarga ta'sir etuvchi qoidalariga muvofiq bo'lishi kerakligi bilan bog'liq. Qiyosiy nuqtai nazardan, men 1994 yildagi Tariflar va savdo bo'yicha Bosh kelishuv (GATT-1994), shuningdek JSTning bir qator boshqa kelishuvlari moddalarini qoidalarini tahlil qilishga to'xtalib o'tmoqchiman. O'zbekiston Respublikasining bojxona to'g'risidagi qonunchiligi va JST qonunchiligi o'rtasida quyidagi aloqa nuqtalari, xususan:

Tranzit. Qayd etish joizki, O'zbekiston Respublikasida bojxona tartibga solish doirasida foydalaniladigan tovarlar tranzitining bojxona jihatlari odatda 1994 yil GATTning 5-moddasiga zid kelmaydi va JST qonunchiligiga muvofiqligi nuqtai nazaridan qayta ko'rib chiqishni talab qilmaydi.

Tovarlarning bojxona qiymati. Yuqorida ta'kidlanganidek, Respublikada bojxona qiymatini baholash tizimi O'zbekiston Respublikasi Bojxona kodeksining 44-bobi "Tovarning bojxona qiymati" (301-321-moddalar) bilan tartibga solinadi. Bundan

tashqari, “Bojxona bahosi to‘g‘risida”gi shartnomani O‘zbekiston Respublikasi tomonidan qo‘llash tartibi, usuli va ma‘lumotlari “O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududiga olib kirilayotgan tovarlarning bojxona qiymatini aniqlash bo‘yicha yo‘riqnoma”da belgilangan. [5]. Yo‘riqnoma nafaqat bojxona qiymatini aniqlash usullarini, balki ularni qo‘llash tartibini ham tavsiflaydi. Bundan tashqari, Yo‘riqnomaning ilovasida import qilinadigan tovarlarning bojxona qiymatini baholashning 4-sonli usulini qo‘llash bo‘yicha tavsiyalar keltirilgan.

Import va eksport bilan bog‘liq to‘lovlar va rasmiyatlar. Elektron hujjat aylanishiga o‘tish istiqbollari, shuningdek, bir qator ruxsatnomalarni unifikatsiya qilish bo‘yicha olib borilayotgan ishlarni hisobga olgan holda, bojxona rasmiylashtiruvini yanada soddalashtirilishi va bojxona operatsiyalarini amalga oshirish muddati qisqarishini kutish mumkin. Xavfsizlik va jahon savdosini osonlashtirish uchun ramka standartlariga rioya qilish qo‘shimcha qoidalar ishlab chiqishni talab qilmaydi. Bojxona nazorati va rasmiylashtiruvining zamonaviy shakl va usullarini bojxona ma‘muriyatchiligi amaliyotiga joriy etishning huquqiy asoslari O‘zbekiston Respublikasining Bojxona kodeksida allaqachon mavjud. Shunday qilib, 29-bobda respublikada risklarni boshqarish tizimini (RMS) qo‘llash asoslari ko‘rsatilgan; 52-bob – bojxona organlari tomonidan tashqi iqtisodiy faoliyatning tovar nomenklaturasi (TK) bo‘yicha tovarlarni tasniflash to‘g‘risida dastlabki qarorni taqdim etish ketma-ketligi; 56-bob intellektual mulk huquqlarini himoya qilish kabi dolzarb masalaga bag‘ishlangan.

Kelib chiqish qoidalari. JSTning kelib chiqish qoidalari to‘g‘risidagi bitimning asosiy qoidalariga muvofiq, birinchi navbatda, kelib chiqish qoidalarini uyg‘unlashtirish, shuningdek, JSTga a‘zo davlatlarning o‘tish davri uchun ma‘lum qoidalarga rioya qilish majburiyatlari nazarda tutilganligini ta‘kidlash lozim. davr (kelib chiqish qoidalarini uyg‘unlashtirish bo‘yicha ishlar tugaguniga qadar) va kelajakda uyg‘unlashtirilgan qoidalarni amalga oshirishni ta‘minlaydigan tamoyillar.

Hozirgi vaqtda kelib chiqish qoidalari uyg‘unlashtirilmaganligiga qaramay, JSTga a‘zo davlatlar Bitimda (II qism "Tovarlarining kelib chiqish qoidalarini qo‘llash qoidalari") belgilangan muayyan qoidalarga (prinsiplarga) rioya qilishlari kerak. Shartnoma imtiyozli bo‘lmagan rejim uchun qo‘llaniladigan kelib chiqish qoidalari (masalan, antidemping va kompensatsiya bojlari, miqdoriy cheklovlar, tarif kvotalari va GATT-1994da nazarda tutilgan boshqa choralar) o‘rtasidagi farqni belgilaydi. shartnoma yoki avtonom asosda tarif imtiyozlarini berish bilan bog‘liq kelib chiqishi.

Intellektual mulk huquqlariga rioya qilishni ta‘minlash bo‘yicha transchegaraviy choralar. Intellektual mulk obyektlarini muhofaza qilishning bojxona xususiyatlarining turli jihatlarini har tomonlama ko‘rib chiqish shuni ko‘rsatdiki, u manfaatdor shaxslar (mualliflik huquqi egalari, mualliflik huquqi egalari

vakillari) va vakolatli bojxona organlarining birgalikdagi harakatlariga asoslanadi. Bugungi kunga qadar O‘zbekiston Respublikasi intellektual mulk sohasida Adabiy va san’at asarlarini himoya qilish to‘g‘risidagi Bern konventsiyasi, Sanoat mulkini himoya qilish to‘g‘risidagi Parij konventsiyasi, Sanoat mulkini himoya qilish bo‘yicha hamkorlik to‘g‘risidagi Bitim kabi ko‘plab ko‘p tomonlama xalqaro shartnomalarni ratifikatsiya qilgan. Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar sohasi (MDH davlatlarining mintaqaviy kelishuvi) va boshqalar.

JSTga a‘zo bo‘lish bo‘yicha muhim xalqaro shartnomalardan biri bu Intellektual mulk huquqlarining savdo-sotiq aspektlari to‘g‘risidagi bitim (TRIPS). TRIPSning 58-moddasiga muvofiq, a‘zolarining iltimosiga binoan vakolatli organlar o‘z tashabbusi bilan harakat qilishlari va intellektual mulk huquqi mavjudligini tasdiqlovchi dalillarga ega bo‘lgan tovarlarni erkin muomalaga chiqarishni to‘xtatib turishlari shart. buzilgan. Shu munosabat bilan va TRIPSning 58-moddasi normasini amalga oshirish maqsadida hozirgi vaqtda bojxona organlarining o‘z tashabbusi bilan (eksofficio) tovarlarni erkin muomalaga chiqarishni to‘xtatib turish masalasi o‘rganilmoqda.

Ayni paytda bojxona ma‘muriyatchiligi tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida respublikamiz bojxona qonunchiligini xalqaro va Yevropa standartlariga muvofiqlashtirish borasida sezilarli yutuqlarga erishdi. Shu bilan birga, shuni ta‘kidlash joizki, O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligida quyidagilarga oid asosiy asoslar mavjud:

- oldingi ma‘lumotlardan foydalanishni nazarda tutuvchi zamonaviy bojxona rasmiylashtiruv tartiblari;
  - bojxona nazoratining ayrim shakllarini tanlashda risklarni boshqarish tizimlari;
  - vakolatli iqtisodiy operator instituti va boshqa ilg‘or bojxona texnologiyalari.
- [9, 10]

Bojxona qonunchiligini JST normalariga muvofiqlashtirish masalasi vakolatli iqtisodiy operator maqomiga ham ta‘sir qiladi. JST tomonidan qabul qilingan Asosiy standartlarning 2.3-bandiga 1-izohda vakolatli iqtisodiy operator deganda faoliyati JST normalari yoki yetkazib berish xavfsizligini ta‘minlash standartlariga muvofiqligi bojxona ma‘muriyati tomonidan tasdiqlangan tashqi savdo ishtirokchisi tushuniladi. tovarlar zanjiri. AEO ishlab chiqaruvchilar, importerlar, eksportchilar, brokerlar, tashuvchilar, konsolidatorlar, vositachilar, portlar, aeroportlar, terminallar operatorlari, integratsiya va ombor operatorlari, distribyutorlar bo‘lishi mumkin. Boshqacha qilib aytganda, xalqaro me‘yoriy hujjatlarda AEO maqomini berish va shunga mos ravishda nafaqat mamlakatimizda odat bo‘lgan tovarlarni eksport qiluvchi va import qiluvchilarga, balki harakatda ishtirok etuvchi keng doiradagi shaxslarga ham alohida soddalashtirish huquqlari ko‘zda tutilgan. tovarlarni bojxona chegarasidan o‘tkazish.

O‘zbekiston Respublikasining savdo-iqtisodiy sohasida amalga oshirilayotgan o‘zgarishlarni hisobga olgan holda, birinchi navbatda JSTga a‘zo bo‘lish shartlariga eng sezgir bo‘lgan tarmoqlarga yo‘naltirilgan xorijiy investitsiyalar bo‘yicha bojxona tartib-taomillarini maksimal darajada soddalashtirishga e‘tibor qaratish lozim. yengil va oziq-ovqat sanoati, qishloq xo‘jaligi. Bojxona siyosatining tartibga soluvchi ta‘siri tovarlarning tashqi savdosiga proteksionistik choralarning ta‘sirini keskin kamaytirishi kerak. Shu munosabat bilan respublikada mahalliy ishlab chiqaruvchilar o‘rtasida raqobat muhitini shakllantirish uchun barcha zarur shart-sharoit yaratilmoqda.

MUHOKAMA

Milliy avto va aloqador tarmoqlarini himoya qilish. 2020-yil boshi holatiga ko‘ra, O‘zbekistonda uch milliondan ortiq avtomobil ro‘yxatga olingan bo‘lib, ularning 89 foizi yengil avtomobillardir. Mahalliy yengil avtomobillar bozori 2,6 milliard dollarga baholandi, ya‘ni O‘zbekiston YaIMning qariyb 5 foizi. So‘nggi 5-10 yil ichida avtomobillarning sezilarli o‘shishiga qaramay, aholi jon boshiga to‘g‘ri keladigan yengil avtomobillar soni past darajada qolmoqda - 1000 kishiga 90 dona.

Taqqoslash uchun, Qozog‘istonda bu ko‘rsatkich 202 dona, Rossiyada – 300 dona, Germaniyada – 567 dona, AQShda – 800 dona va hokazo. Shunday qilib, O‘zbekiston avtomobil bozori aholining xarid qobiliyati bilan chegaralangan katta o‘shish salohiyatiga ega. (Manba: <https://www.spot.uz/ru/2020/02/24/auto/>).

Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini himoya qilish. Qishloq xo‘jaligi O‘zbekiston iqtisodiyotining yetakchi tarmog‘i bo‘lib, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda juda muhim o‘rin tutadi. Respublika yalpi ichki mahsulotida sanoatning ulushi 2020-yilda 26,1 foizni tashkil etdi. 2020-yilda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari qiymatining 49,5 foizi o‘simlikchilik mahsulotlariga, 50,5 foizi esa chorvachilik. Respublikada 80,1 mingga yaqin fermer xo‘jaligi mavjud bo‘lib, ularga 3,8 million gektardan ortiq yer ajratilgan. Qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallangan yerlarning 20,7 foizi sug‘oriladi. So‘nggi 15 yilda aholi jon boshiga sug‘oriladigan yerlarning mavjudligi 24,5 foizga kamaydi, bu aholi sonining o‘shishi, suv ta‘minotining qisqarishi va qishloq xo‘jaligi yerlarining yer fondining boshqa toifalariga o‘tkazilishi bilan bog‘liq.

Asosiy ekinlar sabzavot, don va mevalar yetishtiriladi. O‘zbekistonning iqlim sharoiti bog‘dorchilik va uzumchilikni rivojlantirishga qulaylik yaratadi. O‘zbekiston sabzavot, meva va uzumlari xaridorgir bo‘lib, ko‘plab MDH davlatlariga eksport qilinmoqda. So‘nggi paytlarda qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini uchinchi davlatlarga eksport qilishni ko‘paytirishga urinishlar boshlandi.

Tekstil sanoati. Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda yengil sanoat, jumladan, to‘qimachilik va tikuvchilik mahsulotlari ishlab chiqarish 2020-yilda COVID-19 bilan bog‘liq qiyinchiliklarga qaramay, barqaror rivojlanish ko‘rsatib, yilni

ishlab chiqarish o'sish sur'atlari 112,0 foizga, sanoat bo'yicha esa 100,7 foizga yakunladi. Hisobot yilida sanoatning sanoat ishlab chiqarishining umumiy hajmidagi hissasi 17,2 foizni tashkil etdi, bu ko'rsatkich 2016 yilda 16,7 foizni, 2019 yilda esa 15,5 foizni tashkil etdi. 2020-yilda yirik korxonalar tomonidan mahsulot ishlab chiqarish natija ko'rinishida o'sdi: trikotaj ustki kiyimlar qariyb ikki baravar, ip-kalava – 1,7 barobar, paxta matolari – 1,5 barobar, trikotaj gazlamalar – 1,2 barobar.

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2017-2020-yillarda respublika to'qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatining asosiy kapitaliga 32,4 trillion so'mdan ortiq investitsiyalar yo'naltirilgan. 2020-yil uchun esa 12,3 trln. so'mni tashkil etib, investitsiyalar 2016 yilga nisbatan qariyb 2,5 marta o'sdi. Yangi inshootlar yaratilib, mavjudlari modernizatsiya qilindi.

1991-2020 yillarga mo'ljallangan to'qimachilik va tikuv-trikotaj mahsulotlari ishlab chiqarish tuzilmasining retrospektiv tahlili shuni ko'rsatdiki, 1991-2005 yillar mobaynida tayyor mahsulotlar - gazlama va trikotaj mahsulotlari ishlab chiqarish hissasi sezilarli darajada pasaygan. qayta tiklanishi keyingi yillarda boshlangan sanoat ishlab chiqarish hajmi. 2020 yil oxiriga kelib ishlab chiqarish zanjirining yakuniy bo'g'ini bo'lgan kiyim-kechak ishlab chiqarish ulushi qo'shilgan qiymatning ancha yuqori – 25,7 foizga yetdi.

Fermer xo'jaliklari va to'qimachilik sanoati korxonalarini o'rtasida bozor munosabatlarini shakllantirish chora-tadbirlarini izchil amalga oshirish doirasida O'zbekistonda ilk bor 2017-yil fevral oyida klaster islohotini amalga oshirish respublika Prezidenti tomonidan Buxoro viloyatiga tashrifi chog'ida taklif etilgan edi.

Mahalliy xomashyoni qayta ishlovchi ishlab chiqarish klasterlarini rivojlantirish iqtisodiy o'sishni oshirish uchun hududlarda resurslarni safarbar etish yo'llaridan biridir. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, tashkil etilayotgan klasterlar fermer xo'jaliklari tomonidan paxta xomashyosini yetishtirish va keyinchalik chuqur qayta ishlash uchun to'qimachilik korxonasiga yetkazib berish bo'yicha to'g'ridan-to'g'ri shartnomalar tuzish asosida tashkil etilgan to'qimachilik korxonalarini va fermer xo'jaliklari o'rtasida kooperatsiya aloqalarini tashkil etish muammosini muvaffaqiyatli hal qilmoqda. o'z ishlab chiqarish quvvatlariga ega bo'lib, har ikki hudud va butun mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga muhim hissa qo'shmoqda.

Mahalliy xomashyoni qayta ishlash chuqurligini bosqichma-bosqich oshirish, shuningdek, yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish hajmi va turlarini kengaytirish tarmoqning ichki zaxira va imkoniyatlaridan foydalanishning eng muhim yo'nalishi bo'ldi. Agar ilgari paxta tolasining katta qismi eksport qilingan bo'lsa, so'ng 2020-yil oxiriga kelib tola to'liq qayta ishlanib, mamlakatimiz korxonalarini tomonidan paxta ipiga aylantirildi. Natijada ip-kalava ishlab chiqarish 2016-yilga nisbatan fizik ko'rinishda qariyb 3 barobar oshdi. Davlat ko'magida paxta

matolari ishlab chiqarish qayta tiklangani O'zbekiston to'qimachilik sanoati xodimlarining ulkan yutug'idir. Shunday qilib, tahlil qilinayotgan davrda tarkibida 85 massa va undan ortiq paxta tolasi bo'lgan faqat paxta gazlamalarini chiqarish 2016-yildagi 34,2 millionga nisbatan 3,47 baravarga ko'paydi va 118,8 million donani tashkil etdi. Trikotaj gazlamalar ishlab chiqarish 3 barobardan ziyod oshdi. . Shu bilan birga, tayyor mahsulot ishlab chiqarish ko'paymoqda.

Trikotaj ichki kiyimlar ishlab chiqarish 1,9 barobarga, trikotaj ustki kiyimlarni ishlab chiqarish 115,9 foizga oshdi. Mahsulotlar eksportining sezilarli o'sishi. To'qimachilik va tikuv-trikotaj sanoati boshqa tarmoqlar qatorida eng eksportga yo'naltirilgan sanoatdir. Shunday qilib, ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning raqobatbardoshligini tavsiflovchi ko'rsatkich bo'lgan sanoat mahsuloti hajmidagi eksport ulushi bo'yicha u boshqa tarmoqlardan sezilarli o'zib ketgan, shu bilan birga 2016-2020-yillarda ushbu ko'rsatkichning 25,7 foizdan 45,5% gacha sezilarli o'sishini ta'minlamoqda.

XULOSA

JSTni shakllantirish jarayonining jahon savdosining rivojlanishi va liberallashtirishga ta'sirini o'rganish shuni ko'rsatdiki, ushbu sohada sodir bo'layotgan zamonaviy jarayonlar bir qator xususiyatlar bilan tavsiflanadi, xususan:

birinchidan, iqtisodiy hayotning deyarli barcha tarmoqlarini qamrab olgan holda, bojxona-tarif siyosati doirasidan ancha chiqib ketgan tartibga solish chora-tadbirlari doirasi sezilarli darajada kengaydi;

ikkinchidan, tashqi savdoni tartibga solishning xalqaro mexanizmi sifat jihatidan o'zgarib, global xususiyat kasb etdi. Shunga muvofiq, muvofiqlashtirilgan xalqaro harakatlar va turli mamlakatlarning tashqi savdo ayirboshlashni erkinlashtirish bo'yicha kelishilgan sa'y-harakatlari roli sezilarli darajada oshdi.

O'rganilgan xalqaro ilmiy-tahliliy material JSTga a'zo bo'lish jarayoni uchta asosiy bosqichdan iborat ekanligini ko'rsatdi:

□ kiruvchi davlat tomonidan tashqi savdo siyosati va institutlari batafsil tavsiflangan tashqi savdo rejimi to'g'risidagi memorandumni tayyorlash;

□ ko'p tomonlama muzokaralar, jumladan, ishchi guruhning Jenevadagi uchrashuvlari, shuningdek, kelayotgan davlatning savdo rejimi to'g'risida JST a'zolarini qiziqtirgan faktlarni oydinlashtirishga qaratilgan savol-javoblar;

□ tarif imtiyozlari, xizmatlar va qishloq xo'jaligi subsidiyalari bo'yicha ikki tomonlama muzokaralar. Amaliyotdagi oxirgi ikki bosqich parallel ravishda amalga oshiriladi. Qo'shilish jarayonida mamlakat asosiy qonunlar va savdo choralari JST qoidalariga muvofiqlashtirishi, shuningdek, JST a'zolarining so'rovlari va istaklarini qondirishi kerak.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullaev A.M., Akhmedov A.L., and Talibov, Prospects of Uzbekistan's accession to the World Trade Organization, Journal of Economics and Business, 2019. Vol. 5 (1), 6 – 9.
2. Kurpayanidi K. I. State regulation of the innovation process in Uzbekistan, All-Russian Economic journal ECO. 2014. № 6 (480).
3. Kurpayanidi K. I., Ways to activate foreign economic activity of the Republic of Uzbekistan in the context of globalization, Innovative economy: prospects for development and improvement. 2018. №6 (32).
4. Official website of the World Trade Organization. Internet resource. Access mode: URL
<https://www.wto.org/>
5. Instruction No. 390 dated January 13, 1998 "On determining the customs value of goods imported into the customs territory of the Republic of Uzbekistan", registered by the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan.
6. Shermatov Sh., Kamburova V., Bulatova L.T., Tashmukhamedova Sh., Muratova Sh., I. The Scientific Heritage. Budapest. No. 50, 2020, 20–23.
7. Pulatova L.T., Muratova Sh., Dzhemileva S., Pleshkov B., The importance of developing modern control methods for determining food safety during customs clearance, Journal of European Journal of Economic Sciences and Management of Science. Vienna., No. 1, 2020, 59–67.
8. Pulatova L.T., Shermatov Sh., Kamburova V. Tashmukhamedova Sh., Muratova Sh., Monitoring of genetically modified food products in Uzbekistan, J. Scientific Heritage., Budapest. No. 50, 2020, 20–23.
9. Saidov A. A., Pulatova L.T., Xakimova F. A., Integrated Risk Management System for Sanitary and Epidemiological Control at the Customs Border of the Republic of Uzbekistan, 11th World Conference “Intelligent System for Industrial Automation” (WCIS-2020).(<https://doi.org/10.1007/978-3-030-68004-6>).

- Switzerland. – V.1323), 294 – 302.
10. Pulatova L.T., Saidov A.A., Problematic issues of implementing a risk management system for phytosanitary and veterinary control at checkpoints across the customs border of the Republic of Uzbekistan, J. European Journal of Economics and Management Science, Vienna, No. 4, 2020, 92 – 103.
11. Zemskova I. A. Russia and the WTO: Issues of customs and legal regulation, Materials of the IV International Scientific and Practical Conference of students, undergraduates, postgraduates, teachers, practitioners "WTO and the Customs Union: prospects for integration cooperation" (May 27, 2013), Saratov, 2013, 44 – 48.
12. Pchelnikova O.S. Imperatives and algorithms for the entry of post-socialist countries into the WTO: Diss.... Candidate of Economic Sciences, 2007, Rostov on Don, 201.
13. Gilmendinova I.A. WTO as an institution of regulation of international relations: Diss. Candidate of Economic Sciences, 2004, M. 179.